Podnikové kombinace pod společnou kontrolou

Adéla Schrecková*

Abstrakt:

Tento příspěvek se zabývá problematikou podnikových kombinací pod společnou kontrolou a zkoumá možnosti jejich účetního řešení v závislosti na potřebách uživatelů finančních výkazů. Nejprve jsou popsány obecné metody používané při podnikových kombinacích a posléze jsou charakterizovány podnikové kombinace pod společnou kontrolou se zdůrazněním jejich specifických vlastností s tím, jak by měly být promítnuty do účetních výkazů v různých situacích (např. v případě existence menšinových podílů či reorganizace v rámci skupiny). Na konci jsou přiblíženy rozličné přístupy uplatňované v různých státech s cílem zdůraznit potřebu sjednocení těchto metod za účelem zvýšení srovnatelnosti finančních výkazů, pokud dochází k podnikovým kombinacím se stejnou ekonomickou podstatou.

Klíčová slova: Podniková kombinace; Společná kontrola; Metoda akvizice; Spojování podílů; Menšinový podíl; Goodwill.

JEL klasifikace: G34, M19, M40.

1 Úvod

Ve dvou se to lépe táhne. V určitém slova smyslu tento zákon platí i na poli ekonomickém. Názorným příkladem jsou podniky, do nichž lidé sdružují svůj kapitál a um, a to především z důvodu vidiny budoucího ekonomického prospěchu. Ne vždy to však v dnešním globalizovaném a značně uspěchaném světě stačí, a proto nad samotnými podniky stojí tzv. podnikové kombinace, při nichž se spojují (případně rozdělují) podniky ve vyšší ekonomický celek, aby získaly určitou ekonomickou výhodu.

Na mezinárodní úrovni se problematice podnikových kombinací věnuje standard IFRS 3 *Business Combinations*, který tyto transakce definuje a následně určuje obecný postup, jakým je zachytit ve finančních výkazech tak, aby podávaly věrný a poctivý obraz.

IFRS 3 definuje podnikové kombinace jako transakce či jiné události, při kterých nabyvatel získává kontrolu nad jedním či vícero podniky.¹ Tím ze své působnosti

* Adéla Schrecková; Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, katedra finančního účetnictví a auditingu, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <xscha08@vse.cz>.

Článek je zpracován jako výstup projektu „Empirická analýza účetního řešení podnikových kombinací a dopad na vypovídací schopnost účetních závěrek nástupnických společností“ evidovaného u Interní grantové agentury VŠE v Praze pod označením F1/41/2021.

¹ Někdy též označovány jako „pravé fúze“ či „fúze rovných“. České pojetí podnikových kombinací je poněkud širší a neexistuje zde žádná konkrétní definice. Takto jsou u nás někdy označovány všechny typy transakcí s podniky, jindy pouze spojování podniků či právě užší význam tzv. *business combinations* dle IFRS 3 (Vomáčková, 2009).

vyklučuje situace, kdy dochází ke kombinacím podniků, které se nacházejí pod společnou kontrolou jedné nebo vícero osob, neboť tato kontrola již existovala před samotnou kombinací a nedošlo tedy k žádné její změně. Neboť tato oblast doposud není regulována žádným standardem, zůstává tedy pouze na účetní jednotce a jejím vedení, jaký postup si zvolí,² čímž zároveň vzniká otázka, zda díky této „volnosti“ nevzniká prostor pro účetní manipulace, a zároveň se tím snižuje srovnatelnost údajů mezi jinak ekonomicky velmi podobnými transakcemi.

Jelikož k těmto transakcím již v minulosti nedocházelo pouze ojediněle,³ stupňoval se i tlak uživatelů finančních výkazů na standardizaci rozličných přístupů k těmto operacím. IASB proto v roce 2007 zahájila projekt blíže se zabývajících právě těmito transakcemi. V listopadu roku 2020 vydala diskuzní zprávu *Podnikové kombinace pod společnou kontrolou (Discussion Paper Business Combinations under Common Control, IASB, 2020)*, v níž zhodnocuje výsledky svého zkoumání, navrhuje potencionální řešení těchto účetních situací s cílem zvýšit relevantnost a srovnatelnost finančních výkazů. Do září 2021 ponechala odborné ale i široké veřejnosti čas na vyjádření svých připomínek a jiných podnětů. Na následujících řádcích budou shrnuty obecně používané metody při podnikových kombinacích s různými jejich úskalími a poté postupy, které rada ve své zprávě navrhuje právě pro podnikové kombinace pod společnou kontrolou, případně s jakými jinými řešeními se můžeme setkat ve světě.

2 Obecné účetní koncepce používané při podnikových kombinacích

Aby se jednalo o podnikovou kombinaci, je nutné, aby nově nabytá aktiva a převzaté závazky tvořily podnik.⁴ Dále je potřeba tyto aktiva a závazky nabývaného podniku vykázat v účetní závěrce nabyvatele a alokovat k nim poskytnutou protihodnotu,⁵ případně zveřejnit dodatečné informace. K tomu jsou formulovány a obecně používány tři metody:

² I přes absenci konkrétního standardu je i zde potřeba řídit se standardem IAS 8 *Accounting policies, Changes in Accounting, Estimates and Errors*, jenž vyžaduje, aby účetní jednotka v případě absence konkrétně stanoveného postupu volila takovou účetní politiku, která bude dostatečně relevantní a spolehlivá. Takto stanovenou politiku musí jednotka posléze aplikovat na všechny další obdobné transakce v budoucnosti. Dále nelze opomenout *Conceptual Framework for IFRS*.

³ Např. v roce 2013 v ČR 96,5 % zkoumaných podnikových kombinací spočívalo pouze v reorganizaci uvnitř ekonomické skupiny (Pospíšil a Vomáčková, 2018). V Itálii v letech 2009-2012 proběhlo 65 % transakcí (u kótovaných společností) mezi spřízněnými stranami (Biancone, 2013).

⁴ Pokud není naplněna definice podniku, jedná se o klasické pořízení aktiva či o vznik závazku, kdy dochází ke zcela rozdílné koncepci co do ocenění při pořízení (fair value vs pořizovací cena), (ne)vzniku položky goodwill či co do vykázání odloženého daňového závazku.

⁵ Často se zjednodušeně hovoří o „přecenění“, ačkoliv se o přecenění jako takové ne zcela jedná (Pelák, 2019).

- metoda akvizice (*Acquisition Method*);
- metoda spojování podílů (*Pooling of Interests Method*)⁶;
- metoda nové jednotky (*Fresh Start Method*).

Metoda akvizice (označována též jako metoda koupě) je jedinou standardem IFRS 3 povolenou metodou, jejímž předpokladem je určení nabyvatele (*acquirer*), tj. toho, kdo získává kontrolu. Co se týče vykázání nabytých čistých aktiv podniku a alokace poskytnuté protihodnoty⁷, dochází k datu akvizice (tj. k datu získání kontroly)⁸ k přecenění aktiv a závazků nabývaného podniku na fair value. Samotná aktiva a závazky ovšem nevypovídají o hodnotě podniku jako celku, neboť existují prvky, jež nelze účetně vykázat.⁹ V případě dvou na sobě nezávislých osob lze předpokládat, že poskytnutá protihodnota (např. kupní cena), na které se dohodnou, vyjadřuje hodnotu podniku jako celku, neboť obsahuje právě i tyto prvky, za něž je nabyvatel ochoten připlatit si nad rámec sumy fair value nabývaných aktiv a převzatých závazků. Tento rozdíl mezi poskytovanou protihodnotou a sumou fair value přebíraných čistých aktiv je vykázán v aktivech jako tzv. *goodwill*.¹⁰ Může dojít i ke zcela opačné situaci, kdy poskytovaná protihodnota bude nižší (např. při koupi podniku, který se nachází v dočasných finančních problémech). V takovém případě nevzniká záporný goodwill,¹¹ ale tzv. zisk z výhodné koupě (*gain on bargain purchase*), který je okamžitě realizován ve výsledku hospodaření daného roku.

Metoda spojování podílů pracuje s podnikem a jeho čistými aktivy na bázi historických účetních hodnot, nedochází k alokaci poskytnuté protihodnoty, a tudíž ani ke vzniku a vykázání goodwillu či zisku z výhodné koupě. Tato metoda bývá

⁶ Též označována jako *predecessor method*, *book-value method* či jako *merger accounting*, neboť metoda není v IFRS nikde detailně popsána a na národních úrovních existují různé její názvy a nuance v její aplikaci.

⁷ Nepočítají se do ní přímo vynaložené vedlejší náklady jako např. právní a jiné poradenství, soudní poplatky atd., ty jsou (na rozdíl od pořizování aktiva) vykázány do výsledku hospodaření daného roku.

⁸ V české úpravě nalezneme tzv. rozhodný den, který ovšem nesouvisí se získáním kontroly, ale jde o právní institut, který určuje okamžik, od kterého je jednání zanikající obchodní společnosti účetně považováno za jednání nástupnické obchodní společnosti. Kontrola jako taková je v rámci IFRS upravena ve standardu IFRS 10 *Consolidated Financial Statements*.

⁹ Např. očekávaný ekonomický prospěch ze synergického efektu, zavedenosti převáděného podniku na trhu apod.

¹⁰ Dle IFRS je tato položka pravidelně testována na snížení hodnoty (*impairment test*), tj. zda stále existují nevykázané prvky, jež tímto způsobem zvyšují hodnotu podniku, goodwill je s těmito prvky pevně spjat a nelze, aby existoval, aniž by existovaly právě tyto prvky (např. již neexistuje synergický efekt apod.). V ČR lze též goodwill za jistých okolností vykázat, nicméně do nákladů se dostává až pomocí odpisů (ze zákona se odepisuje 60 měsíců), nikoliv pouze tehdy, pokud se sníží jeho hodnota.

¹¹ Česká úprava naopak tuto možnost připouští a zisk z výhodné koupě je tedy realizován až samotnými odpisy goodwillu do výnosů.

používána při kombinacích obdobně silných či na sobě závislých podniků, neboť u obdobně silných podniků nelze dobře určit nabyvatele, v případě druhém se nejedná o kombinaci mezi nezávislými osobami, neboť nedochází k přechodu kontroly. Vyrovnanost co do velikosti podniku způsobuje, že podniky nejsou schopné si jeden od druhého podnik koupit, tudíž jeden nabídne jako protihodnotu za převáděný podnik své vlastní podíly (či nové podíly). Vlastníci se tak v podstatě dohodnou na spojení svých podílů,¹² odtud pojem *spojování podílů*. Nastane tedy sečtení účetních hodnot čistých aktiv a v případě vzniku rozdílu (např. kvůli různým účetním metodikám, které musí účetní jednotky sladit) je tento rozdíl účtován do vlastního kapitálu. Dochází zde k určité účetní fikci, kdy se na zkombinované podniky díváme, jako kdyby takto existovaly odjakživa. Tato metoda je atraktivní díky nižším nákladům, neboť zde není kladen žádný požadavek na alokaci kupní ceny, tedy na přecenění. Zároveň mnohé společnosti ocení, že k uskutečnění transakce nemusí disponovat finančními prostředky, protože dojde k výměně podílů/akcií. Neznamená to ovšem, že by se podniky nemohly domluvit na zaplacení kupní ceny, to je též možné a souvisí to právě s různými názvy této metody (např. *merger accounting*, *predecessor method* či *book-value method* aj.), jádrem metody ovšem ve všech případech zůstávají historické (zůstatkové) účetní hodnoty.

Metoda nové jednotky je metoda používaná při kombinacích, kdy vznikne zcela nová účetní jednotka, která do sebe „inkorporuje“ všechny zúčastněné jednotky, přičemž tyto jednotky následně zaniknou a jejich vlastníkům jsou rozděleny podíly/akcie nově vzniklé společnosti. Jelikož jsou všechna vložená aktiva a závazky k datu akvizice oceněna fair value a zúčastnění získají podíly/akcie v této výši, obvykle nevzniká goodwill. Oproti metodě spojování podílů je tato metoda velmi finančně nákladná, proto není příliš oblíbená. Za určitou výhodu lze považovat „smazání“ historie, odtud pojem *fresh start*.

V ČR existují a jsou za určitých (zákonem přesně stanovených) okolností používány všechny tři výše zmíněné metody (byť mnohdy s určitými odlišnostmi). Oproti mezinárodním standardům, které nahlízejí na podnikové kombinace především z ekonomické podstaty jako takové, čímž zcela abstrahují od právní formy (která se beztak v různých zemích liší), nejsou v ČR definovány žádné obecné metody a postupy, které by měly být dodržovány při každé ekonomicky podobné kombinaci. Naopak, dle české legislativy¹³ se technické postupy, které mají být při dané transakci dodrženy, odvíjí především od právní formy transakce, která převládá nad

¹² Struktura vlastního kapitálu zůstává stejná jako před kombinací.

¹³ Úpravu nalezneme především v obchodním právu, tj. v zákoně č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (řeší především obecné záležitosti typu vznik/zánik společnosti, zvyšování/snižování základního kapitálu apod.), dále pak v zákoně č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev. V neposlední řadě je účetní problematika řešena v zákoně č. 563/1991 Sb., o účetnictví a dále pak v úzce souvisejícím ČÚS č. 011 Operace s podnikem.

věcným/ekonomickým obsahem. Důsledkem toho je „rozškatulkování“ dle různých kritérií,¹⁴ která následně určí způsob zachycení transakce. Jako příklad můžeme uvést prodej podniku, fúzi sloučením a fúzi splynutím. Ačkoliv je ve všech třech případech ekonomická podstata stejná, tj. sloučily se dva podniky, účetní řešení se v každém z nich značně liší. Při prodeji podniku se použije „modifikovaná“ metoda akvizice (dojde k přecenění pouze nabytých aktiv převáděného podniku), při fúzi sloučením se použije „klasická“ metoda akvizice (přecenění se aktiva i závazky) a u fúze splynutím metoda fresh start (přecenění se aktiva a závazky všech zúčastněných jednotek). I přes všechny formálně-právní rozdílnosti¹⁵ se ovšem jedná o obsahově stejnou transakci. O srovnatelnosti finančních výkazů lze v takovém případě hovořit jen stěží.

3 Specifika podnikových kombinací pod společnou kontrolou

Hlavním rysem kombinací pod společnou kontrolou (dále jen zkráceně BCUCC¹⁶) je skutečnost, že se neodehrávají mezi na sobě nezávislými podniky. Tyto kombinace probíhají mezi podniky, nad nimiž je vykonávána kontrola stejnou osobou jak před kombinací, tak po ní. Typicky jde o vzájemně kombinující společnosti ve skupině, tj. např. mateřská společnost s dceřinou společností. Ne vždy se musí jednat o kombinace přímo v ekonomické skupině. Širší pojetí vnímá BCUCC i jako transakce mezi společnostmi, které sice nejsou součástí stejné skupiny, ale jsou vlastněny stejnou fyzickou osobou. Aby se jednalo o BCUCC je nutné, aby společná kontrola nebyla přechodného charakteru.¹⁷

V obou případech z povahy věci vyplývá, že ne vždy se takové transakce odehrávají za obvyklých tržních podmínek. Tím, že kupuji něco, co mi již de facto patří, mohu celé transakci nastolit zcela odlišné podmínky od podmínek tržních, zejména výši poskytnuté protihodnoty. Z ekonomického pohledu se nejedná o akvizici (tj. koupi), tudíž by ani nemělo docházet k alokaci poskytnuté protihodnoty mezi nabytá aktiva a převzaté závazky.

Dalším bodem mohou být odlišné důvody transakce. Mezi ně patří formálně-právní důvody či pouhá realokace ekonomických zdrojů ve skupině (reorganizace nebo restrukturalizace).¹⁸ V neposlední řadě může jít i o pouhé kreativní účetnictví

¹⁴ Např. podle toho, zda se jedná o prodej podniku nebo přeměnu společnosti, zda jde o kapitálovou společnost či nikoliv, zda dojde ke změně výše základního kapitálu apod.

¹⁵ Při prodeji žádná společnost nezaniká, zatímco u fúze sloučením jedna společnost zaniká, u splynutí dokonce všechny.

¹⁶ *Business Combinations under Common Control*.

¹⁷ Např. pokud společnost A koupí 100% podíl ve společnosti B a následně spojí jejich podniky, nejedná se o BCUCC, ale de facto o koupi podniku B společností A. Obecně vzato jde o umělé vytvoření takových podmínek, které by danou transakci vyloučily z působnosti IFRS 3, což může být pro některé společnosti výhodné (též nazýváno jako tzv. *grooming transactions*).

¹⁸ Někteří tyto reorganizace z podstaty věci nepovažují za podnikové kombinace. IASB se přiklání k názoru, že by měly být do jejích úvah o BCUCC zahrnuty.

v podobě např. papírového vylepšení ekonomických ukazatelů na základě přecenění nabytých aktiv a převzatých závazků (v případě použití metody akvizice, případně metody fresh start), vykazání doposud nevykázaných nehmotných aktiv či naopak vymanění se z povinnosti použít metodu akvizice.

V neposlední řadě je úskalím výše zmíněná identifikace nabyvatele (tj. toho, kdo získává kontrolu), neboť z pohledu ovládající společnosti¹⁹ nedochází ke změně kontroly. V případě poskytnutí protihodnoty v podobě vlastních akcií může dojít ke zpětné kapitálové akvizici, kdy se z původního nabývaného podniku účetně stane nabyvatel. Z právního hlediska zůstane nabyvatelem společnost, která poskytla své akcie (případně emitovala nové).

4 Hledání vhodné metody pro BCUCC

Při posuzování, která metoda by byla vhodnou metodou pro BCUCC je potřeba zodpovědět si několik otázek. První z nich je, kdo jsou uživatelé účetní závěrky přejímající společnosti a zda se jejich potřeby liší od uživatelů v rámci podnikových kombinací dle IFRS 3. Tato otázka úzce souvisí s další otázkou, a to zda se BCUCC svým meritem podobají podnikovým kombinacím dle IFRS 3, či nikoliv. Neodmyslitelnou roli hrají i náklady spojené se získáním informací, které by neměly převýšit užítky z informací plynoucích.

Odlišnost od IFRS 3

Dle IASB někteří jimi oslovení vyjádřili názor, že BCUCC postrádají ekonomickou podstatu, a to především díky tomu, že nenastala žádná změna v konečném vlastníkovi, ale probíhá pouze přesun ekonomických prostředků, řekněme, z „jedné kapsy do druhé“. Domnívají se, že použití historických cen by mělo dostatečně splňovat informační potřeby všech zainteresovaných osob (od držitelů podílů, přes potencionální investory až po věřitele). Někteří investoři a analytici sami dokonce tvrdí, že jejich analýzy nejsou příliš ovlivněny tím, zda podnik přecení či nepřecení svůj majetek. Stejně tak pro poskytovatele půjček a jiné věřitele není zcela podstatné, zda je použita metoda akvizice nebo spojování podílů, neboť jsou pro jejich rozhodování důležité především peněžní toky, které jsou hlavním kritériem pro posouzení schopnosti podniku dostát svých závazků.

Podobnost s IFRS 3

Existují ovšem i tací, kteří si nemyslí, že by se BCUCC vždy kompletně lišily od kombinací dle IFRS 3. Například v případě, kdy existují minoritní akcionáři

¹⁹ Ovládající společnost (*controlling company*) ve smyslu ultimátní mateřské společnosti stojící na vrcholu skupiny, která vykonává kontrolu nad převáděným podnikem (*transferred company*). Dále IASB používá termín přejímající společnosti (*receiving company*), který by se při kombinacích nezávislých společností kryl s termínem nabyvatel (*acquirer*). Nicméně nabyvatel jakožto ten, kdo získává kontrolu, při BCUCC neexistuje, neboť kontrola existovala již před samotnou kombinací, a to v rukou ovládající společnosti.

přejímající společnosti, jejichž podíl na společnosti není zanedbatelný. V takové situaci dochází ke změně vlastnické struktury u ovládající společnosti,²⁰ neboť takovou transakcí je její podíl rozmělněn – část převáděného majetku transferovaného podniku připadne právě na minoritní akcionáře a ovládající osoba tím přichází o svůj původně stoprocentní podíl. Zároveň někteří argumentují, že dochází ke změně kontroly z pohledu přejímajícího, který získává kontrolu, kterou před transakcí neměl. Co se týče výše poskytnuté protihodnoty, IASB říká, že v takovýchto případech se poskytnutá protihodnota u BCUC přibližuje protihodnotě, která by byla poskytnutá mezi nezávislými osobami, protože v mnoha státech existují předpisy na ochranu zájmů minoritních akcionářů.²¹

Tím nám ovšem v praxi visí otazník nad tím, jak určit hranici mezi tím, kdy se jedná o transakci podobnou IFRS 3 a kdy nikoliv. Nabízelo by se stanovení určitých kvantitativních ukazatelů, např. stanovením procenta účasti minoritních akcionářů v přejímající společnosti. Bohužel se došlo k závěru, že tento „threshold“ by ovládající společnost mohla obejít například nákupem/prodejem akcií podle toho, do které kategorie by potřebovala spadnout s tím, že po transakci dané akcie zpětně prodá/odkoupí. Proto se v rámci řešení minoritních akcionářů přistoupilo k posouzení kvalitativních faktorů. Hlavním z nich je skutečnost, zda je společnost (resp. její podíly):

- veřejně obchodovatelná (publicly traded company), nebo
- neveřejně obchodovatelná (privately held company).

V případě společností s veřejně obchodovatelnými podíly se rada přiklání k názoru, že transakce s takovými společnostmi se velmi blíží podnikovým kombinacím dle IFRS 3 a měla by na ně být uplatněna metoda akvizice.

U soukromě držných podílů rada uvažuje především nad pravděpodobným převážením nákladů při použití metody akvizice nad užitky z ní plynoucími, což by bylo v rozporu s koncepčním rámcem. Navrhuje tedy, že pokud jsou i minoritní akcionáři součástí skupiny, měla by být použita metoda spojování podílů. Pokud jsou minoritními akcionáři nezávislé osoby, je uvažována možnost „opt-out“, při které se přejímající společnost může vymanit z požadavku použití metody akvizice za podmínky, že o tomto svém záměru své minoritní akcionáře informuje a ti nebudou proti.

²⁰ Vycházíme-li např. ze zadání, kdy ovládající společnost vlastní 100 % společnosti A a 75 % společnosti B (25 % drží minoritní akcionáři mimo skupinu) a proběhne koupě podniku A společností B.

²¹ Např. u nás § 395 zákona o obchodních korporacích opravňuje akcionáře k odkupu jeho akcií hlavním akcionářem (ten, kdo vlastní víc než 90 % všech akcií společnosti), a to postupem podle ustanovení tohoto zákona o povinném veřejném návrhu smlouvy. Toto ustanovení vychází ze směrnice EU.

EFRAG (2021) ve svém komentáři s těmito stanovisky IASB souhlasí, ale zároveň IASB vyzývá ke zvážení situace, kdy neveřejně obchodovatelná společnost vlastní veřejně kótované dluhové nástroje. Dle mého názoru je tato situace obdobná jako u věřitelů společnosti a pro ně je primární informací peněžní tok, neboť nejlépe vypovídá o schopnosti společnosti splácet své dluhy, a na něj by případné (ne)přecenění nemělo mít vliv.

4.1 Aplikace metody akvizice a její modifikace

Jak již bylo výše uvedeno, IASB navrhuje použití metody akvizice pro BCUCC, kdy v přejímající společnosti existuje podstatný počet minoritních akcionářů (abstrahujeme-li od výjimek). Aby bylo dosaženo srovnatelnosti, měla by být metoda akvizice použita stejným způsobem, jako je stanoveno v IFRS 3. Nicméně IFRS 3 neuvažuje situaci, kdy protihodnota poskytnutá přejímající společností může být ovlivněna ovládací společností z titulu vykonávané kontroly. V takovém případě nelze hovořit o obvyklých tržních podmínkách, čímž vzniká otázka, jakým způsobem naložit se vzniklým goodwillem, který v tržních podmínkách představuje již existující goodwill převáděného podniku a cenu za předpokládané synergické efekty.²²

V případě, že by se poskytnutá protihodnota lišila od tržní protihodnoty, nabízí se možnost modifikovat metodu akvizice a rozdíl mezi „tržní“ protihodnotou a hodnotou skutečně poskytnutou vykázat jako operaci s vlastníky, tudíž do vlastního kapitálu.²³

- Pokud by poskytnutá hodnota byla vyšší, jednalo by se o přerozdělení vlastního kapitálu přejímající společnosti (distribution from equity);
- Pokud by naopak byla nižší, jednalo by se o příspěvek do vlastního kapitálu přejímající společnosti (contribution to equity).

Jaký způsobem se ovšem určí tento rozdíl převyšující tržní hodnotu? IASB nespecifikuje požadavky, jakým způsobem by společnost měla tento rozdíl identifikovat, neboť to v praxi není mnohdy ani možné. V případě vyšší poskytnuté protihodnoty výzkum dospěl k názoru, že pokud existují minoritní akcionáři v přejímající společnosti, je vysoce nepravděpodobné, že by docházelo k přepřáčení tržní hodnoty, neboť v takové situaci by část „potencionální ztráty“ nesli právě minoritními akcionáři. To je málo pravděpodobné s ohledem na již zmíněnou existenci ochrany minoritních akcionářů. Goodwill je tedy možno vykázat a zůstává pouze požadavek na testování na snížení hodnoty goodwillu stejně tak, jako tomu je v IFRS 3.

²² Jinými slovy též představuje rozdíl mezi fair value poskytnuté protihodnoty a sumou fair value identifikovatelných aktiv a závazků.

²³ Dle IFRS 3 by byl tento rozdíl buď součástí goodwillu, nebo hospodářského výsledku daného roku (*gain on bargain purchase*).

Obr. 1 Srovnání účetního zachycení vyšší poskytnuté protihodnoty v obvyklých a neobvyklých tržních podmínkách

Zdroj: Zpracování autora (dle IASB, 2020).

Obr. 2 Srovnání účetního zachycení nižší poskytnuté protihodnoty v obvyklých a neobvyklých tržních podmínkách

Zdroj: Zpracování autora (dle IASB, 2020).

Opačný případ (příspěvek do vlastního kapitálu) je rovněž málo pravděpodobný, neboť by docházelo k přerozdělení směrem od ovládající osoby k minoritním akcionářům (část zisku z výhodné koupě by náležela jim). Na druhou stranu se může stát, že společnost ve vynuceném prodeji tuto výhodu získá. Na rozdíl od IFRS 3 by ji ovšem neměla vykázat ve výkazu zisku a ztrát, ale ve vlastním kapitálu.

Čím se IASB vůbec nezabývá, je vykázání nově identifikovatelných aktiv, jako jsou nehmotná aktiva. To nastává právě při alokaci poskytnuté protihodnoty, neboť v ní jsou obsažena i např. právě nehmotná aktiva, která zatím nesplnila u převáděného podniku podmínky pro vykázání (neboť jsou např. interně generovaná). Není u BCUCC možnost zneužití tohoto atributu?

4.2 Aplikace metody spojení podílů

Jak již bylo dříve řečeno, použití této metody se nabízí u neveřejně obchodovatelných společností, které nemají minoritní akcionáře nebo v případě, kdy takoví minoritní akcionáři existují, ale jsou o použití této metody informováni a nenamítají nic proti jejímu použití.

Jelikož IFRS 3 nedovoluje použití této metody, není nikde blíže specifikovaná, čímž vznikla i rozličná praxe. Cílem IASB je předepsat jednu jedinou metodu, která bude aplikována pro všechny relevantní BCUCC. Je tedy potřeba sjednotit způsob, jakým u přejímající společnosti:

- ocenit nabytá aktiva a převzaté závazky;
- ocenit poskytnutou protihodnotu;
- vykázat rozdíl mezi dvěma výše uvedenými hodnotami; a
- informovat o období předcházejícím dané kombinaci.

Metoda spojení podílů při ocenění čistých aktiv používá účetní hodnoty. Otázkou zůstává, odkud by tyto hodnoty měly být převzaty. Z finančních výkazů ovládající (konsolidující) jednotky nebo výkazů převáděné jednotky? Ve většině případů jsou tato čísla identická. Nemusí tomu tak být ovšem vždy, např. pokud ovládající jednotka v minulosti pořídila svou dceřinou společnost od třetí strany, se tyto hodnoty budou lišit.²⁴ V takovém případě se IASB přiklání k použití hodnot z výkazů převáděného podniku.

Co se týče poskytnuté protihodnoty, panuje shoda na tom, že pokud je poskytnuta v podobě aktiva, jeho ocenění by mělo zůstat v účetních hodnotách. V případě protihodnoty v podobě vlastních akcií/podílů, není stanoven způsob, jakým je ocenit.

Stejně jako u použití metody akvizice zůstává otázka, jak vykázat rozdíl právě mezi poskytnutou protihodnotou a převáděným čistým majetkem. V tomto případě se nabízí jednoznačná odpověď, a to že by rozdíl měl být vykázán v kapitálu bez ohledu na to, jestli je protihodnota vyšší nebo nižší. Danou položku nelze vykázat jako zisk z výhodné koupě, neboť jde reálně o operaci s vlastníky, a ne o koupi.

5 Dosavadní praxe ve světě a otevřené otázky

V mnoha zemích je povoleno použití metody spojení podílů při BCUCC, např. v evropských zemích tomu dopomohlo v roce 2013 vydání Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách určitých typů společností, která v odstavci 29 požaduje, aby při převodech podniků pod společnou kontrolou byla povolena metoda spojování podílů. Mimo Evropu je tato

²⁴ Neboť ovládající jednotka k datu akvizice přecenila identifikovatelná aktiva a závazky, zatímco převáděná společnost dále pokračovala v účtování na historické bázi.

oblast buď často opomíjena (zejména ve státech, kde přejímají IFRS jako své národní standardy – např. Austrálie, Nový Zéland, Malajsie aj.) nebo si naopak (i přes aplikaci IFRS) na toto „vynechané“ téma vytvořily vlastní postupy (Hong Kong, Jižní Korea).²⁵

Mimo tyto země lze zmínit Čínu, která nařizuje použití metody spojení podílů pro všechny BCUCC bez ohledu na další faktory, což v zásadě odráží obecný ekonomický kontext Číny, kdy tím, že většina akcií společností není veřejně obchodována, není ani potřeba zdůrazňovat potřeby investorů a věřitelů (Baker, Biondi a Zhang, 2009). Rada pro čínské účetní standardy ve své květnové reakci na diskuzní zprávu IASB (CASC, 2021) dokonce uvádí, že v Číně minoritní akcionáři nikterak neupřednostňují metodu akvizice a že tento přístup je dokonce v rozporu s koncepčním rámcem IFRS, který říká (odst. 3.8), že účetní řešení by měla být volena z pohledu vykazující jednotky jako celku než z pohledu některých investorů, věřitelů či poskytovatelů půjček. Zdůrazňuje přitom, že se v Číně velmi osvědčila právě metoda spojování podílů.

V praxi tím vznikly rozličné způsoby vykazování, například jak a od koho by přejímající společnost měla přebrat účetní hodnoty převáděného majetku. Ačkoliv IASB preferuje použití účetních hodnot aktiv a závazků z výkazů převáděného podniku, např. hongkongská směrnice²⁶ uvádí, že je potřeba použít hodnoty převzaté z účetních výkazů ovládající jednotky a pokud takové neexistují (ovládající jednotka nesestavuje konsolidované účetní výkazy), až pak se použijí hodnoty z výkazů samotné převáděné jednotky. Stejně tak právě tato směrnice říká, že by se měla upravit i minulá období, což IASB nevyžaduje a postačoval by jí prospektivní přístup.

Další rozličností je způsob převzetí hodnot. Měl by přejímající vykázat převzaté hodnoty v brutto hodnotách a zároveň přebrat i oprávky/opravné položky nebo je kompenzovat, tj. snížit brutto hodnotu o oprávky/opravné položky a ty následně zrušit?

Rozdíly panují např. i v určení, jaké transakce spadají pod společnou kontrolu a jaké nikoliv. IASB se vyjádřila, že nezáleží, zda jsou přejímající a převáděné podniky součástí jedné konsolidující skupiny. Lze na ně pohlížet jako na BCUCC i v případě, že je společná kontrola vykonávána mimo skupinu, např. fyzickou osobou. To ovšem vylučuje např. francouzská úprava platná od roku 2017 (Francie, 2016).

Za zmínku určitě stojí i tzv. *push down accounting* používaný v americkém US GAAP (Deloitte, 2016a; FASB, 2007), kdy se jedná o takové účetní zobrazení, které umožňuje, aby alokace poskytnuté protihodnoty (kupní ceny) byla provedena

²⁵ I právě díky nim bylo před lety toto téma akcentováno a následně zařazeno mezi projekty IASB či EFRAGU.

²⁶ AG 5 *Merger Accounting for Common Control Combinations* (HKICPA, 2005) či *Transactions Under Common Control* (KASB, 2012).

u převáděného podniku. To znamená, že se pro něj kupní cena stane „novou cílovou účetní hodnotou“. Musí ji tedy alokovat na svá aktiva a pasiva a vykázat případné zisky a ztráty z toho vyplývající ve své rozvaze a výsledovce. Vykázání goodwillu bychom tedy nehledali u přejímající jednotky, ale u převáděné jednotky. Stejně tak náklady spojené s akvizicí podniku jsou vykázány u převáděného podniku. Zjednodušeně řečeno, veškeré účtování o BCUCC proběhne na úrovni převáděného podniku (Deloitte, 2016b).

6 Závěr

Zrekapitulujeme-li poznatky IASB a dalších, tak lze obecně říci, že nelze napasovat jednu jedinou metodu na všechny BCUCC, neboť mezi nimi mnohdy existují velké rozdíly.

Pokud existují minoritní akcionáři přejímající společnosti, měla by být (až na výjimky) použita metoda akvizice, neboť se nejedná o pouhou reorganizaci ve skupině, plus zde dochází ke změně poměru majetkových účastí tím, že část převáděného podniku nepřímo přechází na minoritní akcionáře. Tím se tyto kombinace podobají kombinacím dle IFRS 3 a měla by na ně být uplatněna stejná pravidla. Nicméně pokud by z titulu nízké poskytnuté protihodnoty vznikl zisk z výhodné koupě, nebude vykázán výsledkově, ale rozvahově do kapitálu. Naopak, pokud vznikne goodwill, bude vykázán zcela stejně jako v IFRS 3.

Při zvažování poměru nákladů na získání informace s užitky z nich plynoucími byla stanovena výjimka u veřejně neobchodovatelných společností, a to v případě, že i minoritní akcionáři jsou propojeními osobami nebo v případě, kdy sice propojeními osobami nejsou, ale byli informováni o použití metody spojování podílů a nemají proti tomu výhrady. U společností veřejně obchodovatelných nejsou navrženy žádné výjimky.

Pokud přejímající společnost nemá minoritní akcionáře, měla by se na ní vztahovat metoda spojování podílů, neboť takové informace by měly jejím uživatelům, kterými jsou především věřitelé a poskytovatelé půjček, stačit. Přejímající společnost přitom vykáže nabytá aktiva a převzaté závazky z účetních knih převáděného podniku a nemusí přitom upravovat komparativní údaje za předchozí období.

Zda zvolit metodu akvizice či spojování podílů lze pro přehlednost znázornit do následujícího diagramu:

Obr. 3 Volba nejrelevantnější metody v rámci BCUCC

Zdroj: Překlad autora (IASB, 2020).

Literatura

BAKER, C. R., BIONDI, Y., ZHANG, Q., 2009. Disharmony in international accounting standards setting: The Chinese approach to accounting for business combinations. *Critical Perspectives on Accounting* [online]. Sv. 2, č. 2, s. 107–117. doi: 10.1016/j.cpa.2009.11.004.

BIANCONE, P. P., 2013. Business Combinations Under Common Control (BCUCC): the Italian Experience. *GSTF Journal on Business Review (GBR)* [online]. Sv. 2, č. 3, s. 51–60. [vid. 14. 4. 2021]. Dostupné z: <http://dl6.globalstf.org/index.php/gbr/article/view/1270>.

CASC [China Accounting Standards Committee], 2021. *Concerns about IASB's preliminary view on BCUCC DP from some China's stakeholders* [online]. [vid. 25. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/meetings/2021/may/eeg/ap4a-concerns-about-iasbs-preliminary-view-on-bcucc-dp-from-some-chinas-stakeholders.pdf>.

DELOITTE, 2016a. *A Roadmap to Common-Control Transactions* [online]. [vid. 14. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/audit/articles/a-roadmap-to-common-control-transactions.html>.

DELOITTE, 2016b. *A Roadmap to Pushdown Accounting* [online]. [vid. 18. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/audit/articles/a-roadmap-to-pushdown-accounting.html>.

EFRAG, 2021. *Draft Comment Letter „Re: Business Combinations under Common Control“* [online]. [vid. 24. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fEFRAG%2520Draft%2520Comment%2520Letter%2520on%2520BCUCC.pdf>.

FASB, 2007. *Statement of Financial Accounting Standards No. 141 Business Combinations* [online]. [vid. 17. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1218220124901&acceptedDisclaimer=true.

FRANCIE, 2016. *Règlement N° 2016-08 du 2 décembre 2016 modifiant l'annexe du règlement n° 99-02 du 29 avril 1999 du Comité de la réglementation comptable modifié relatif aux comptes consolidés des sociétés commerciales et entreprises publiques* [online]. [vid. 20. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.anc.gouv.fr/files/live/sites/anc/files/contributed/ANC/1_Normes_fran%c3%a7aises/Reglements/2016/Abroges/Reglt_2016-08/Reglt_2016_08_CONSO_99_02.pdf.

HKICPA [Hong Kong Institute of Certified Public Accountants], 2005. *AG 5 Merger Accounting for Common Control Combinations* [online]. [vid. 19. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.hkicpa.org.hk/hksaebk/HKSA_Members_Handbook_Master/volumeII/ag5.pdf.

IASB, 2020. *IFRS Standards Discussion Paper DP/2020/2 Business Combinations under Common Control* [online]. [vid. 21. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/business-combinations-under-common-control/discussion-paper-bcucc-november-2020.pdf>.

PELÁK, J., 2019. *Interpretace NÚR I-25 Ocenění po předchůdci* [online]. [vid. 24. 5. 2021]. Dostupné z: <http://nur.cz/interpretace/schvalene-interpretace/i-25-a/>.

POSPÍŠIL, J., VOMÁČKOVÁ, H., 2018. Business Combinations of Czech Companies: Empirical Analysis of Their Typology. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis* [online]. Sv. 66, č. 1, s. 313–323. [vid. 12. 5. 2021]. doi: 10.11118/actaun201866010313.

VOMÁČKOVÁ, H., 2009. *Účetnictví akvizicí, fúzí a jiných vlastnických transakcí*. Praha: Bova Polygon.

Business combinations under common control

Adéla Schrecková

Abstract:

This essay deals with business combinations under common control and discusses possible accounting treatments depending on needs of users of financial statements. First, general methods used for business combinations are described, then it comes closer to business combinations under common control underlining their specific characteristics and how these should be treated in financial statements in various situations (e.g. a non-controlling interest involved, a simple reorganisation within a group). In the end, it shortly outlines some of different approaches in various countries to emphasize the need of unification of accounting methods and enhancing the comparability of financial statements when accounting for business combinations with the same economical substance.

Keywords: Business combination; Common control; Acquisition method; Pooling of interest; Non-controlling interest; Goodwill.

JEL Classification: G34, M19, M40.